

ВІДГУК
офіційного опонента

доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України,
професора кафедри теорії та історії держави і права ВНЗ «Національна
академія управління» КУРИЛЮКА Юрія Богдановича

на дисертацію КУНДЕЛЬСЬКОЇ Ірини Сергіївни на тему:
«ЗАПОБІГАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) МАЙНА,
ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ В УКРАЇНІ»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

На підставі вивчення дисертації та публікацій І.С. Кундельської, слід зазначити таке.

Ступінь актуальності обраної теми. На сучасному етапі становлення України як соціальної та правової держави легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення є однією з найважливіших проблем. Виступаючи заключним етапом перетворення злочинних доходів на легальні, вони обумовлюють небезпечну концентрацію неконтрольованої грошової маси, що негативно впливає на соціально-економічний розвиток нашої держави.

Сьогодні значний обсяг кримінальних інвестицій проникає у легальну економіку, вчиняються нові способи кримінальних правопорушень у кіберпросторі, до злочинної діяльності залучається дедалі більша кількість осіб, відзначається значна корумпованість державних чиновників, у тому числі й тих, які покликані запобігати злочинності. Відмивання доходів завдає шкоди економічній безпеці фінансової стабільності України. Міжнародний характер цього виду кримінальних правопорушень ускладнює розкриття та

розслідування злочинів, тим самим створює «фінансовий ґрунт» злочинним групам (організаціям) для здійснення протиправної, у тому числі й терористичної діяльності

В Україні створена національна система боротьби з відмиванням коштів та з фінансуванням тероризму, що включає в себе чинне законодавче поле, інституційну систему державних органів, суб'єктів первинного фінансового моніторингу та громадських організацій, задіяних у боротьбу з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму. Національна система у своєму арсеналі має інфраструктуру міжвідомчого співробітництва з питань протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму, єдину державну інформаційну систему у цій сфері, процедури нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, систему навчання працівників державних органів та суб'єктів первинного фінансового моніторингу, характеризується ефективною співпрацею з міжнародними організаціями (Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL), Егмонтська група та ін.).

Проте фахівці обґрунтовано стверджують про важливість і необхідність дослідження загальних і спеціальних положень соціальної обумовленості реформи фінансового сектору, державного фінансового контролю, системи національної безпеки та оборони, правоохоронної системи та антикорупційної реформи, елементом яких, безумовно, є нове законодавство спрямоване на запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Проте, чинна на сьогодні система законодавства, що регулює запобіжну діяльність у цій сфері, у тому числі кримінально-правовими засобами, 0 має безсистемний і хаотичний характер, є заплутаною, а подекуди є незрозумілою.

Зазначене дало змогу дисертантці дійти справедливого висновку про необхідність удосконалення системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, що є необхідною умовою та запорукою політичної та економічної безпеки держави (С. 21–22).

Тому, в умовах пошуку ефективних механізмів правозастосування та оптимальної моделі забезпечення національної безпеки від внутрішніх і зовнішніх загроз, особливої актуальності набуває дослідження основних засад запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом в Україні.

Вищенаведені положення свідчать про актуальність проведеної авторкою роботи не лише для кримінально-правової науки та кримінології, але і практичної діяльності правоохоронних органів нашої держави. На мою думку, дисертантка успішно впоралася з поставленим завданням.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Робота, подана І.С. Кундельською для захисту, характеризується системним підходом до предмету дослідження. Структурно дисертація складається із вступу, трьох розділів (по три підрозділи кожен), нерозривно пов'язаних між собою, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обрана структура є оптимальною і певним чином відповідає цілям та задачам дослідження, дає змогу послідовно розглянути усі основні проблеми, визначені автором. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджуються також критичним аналізом наявних літературних джерел загальнотеоретичного, юридичного, методологічного спрямувань з проблем, пов'язаних із запобіганням легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом.

Список літератури містить 193 джерела, посилення на які дало змогу більш глибоко розглянути проблематику запобіганням легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом. Емпірична база

дослідження також ґрунтується на статистичних результатах діяльності Офісу Генерального прокурора, Національної поліції, Державної служби фінсового моніторингу та Державної судової адміністрації, а, перш за все, на результатах опитування 175 респондентів – поліцейських та аналізі 250 кримінальних проваджень за статтею 209 КК України. Кількісно-якісні характеристики проведеного аналізу цих даних також знайшли своє графічне відображення на діаграмах, доданих до цього дослідження.

Високий ступінь вірогідності й наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням відповідних наукових методів. Цінність творчого пошуку дисертанта полягає, зокрема, у тому, що дисертаційна робота виконана на підставі аналізу наукових праць фахівців у галузі кримінального права, кримінології, загальної теорії та історії держави і права, міжнародного права, адміністративного та права, оперативно-розшукової діяльності, а також напрацювань у досліджуваній сфері в зарубіжних країнах і в Україні.

Об'єкт і предмет дослідження визначені дисертанткою досить чітко, результати дослідження в цілому характеризуються новизною. Для досягнення поставленої мети І.С. Кундельська розглянула сучасний стан дослідження та соціальну зумовленість криміналізації діянь, пов'язаних із легалізацією (відмиванням) майна, одержаного злочинним шляхом, здійснила кримінологічну характеристику стану, структури злочинності у цій сфері, особи, яка вчиняє цей вид злочинної діяльності та її детермінанти, що дало змогу у подальшому розкрити загальносоціальні та спеціально-кримінологічні заходи запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, а також, з урахуванням вивченого вітчизняного і зарубіжного досвіду щодо цих заходів, запропонувати авторський підхід щодо удосконалення національної системи запобігання кримінальним правопорушенням, передбачених статтею 209 КК України.

Результати проведеного автором наукового дослідження загалом дали змогу здобувачці вирішити окреслену проблему, яка в цілому полягає в наданні кримінологічної характеристики запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, в Україні, визначенні детермінант його вчинення, розробленні та удосконаленні запобіжних заходів цього кримінального правопорушення.

Усе вищенаведене свідчить про високий рівень обізнаності дисертантки у питаннях, які стосуються досліджуваної проблеми, та забезпечує належний рівень обґрунтованості зроблених висновків.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Дисертація за характером і змістом досліджених авторкою питань, без будь-яких сумнівів, є комплексною і системною науково-дослідною працею, що присвячена проблемі запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, в сучасній Україні. На підставі проведеного дослідження авторкою сформульовано низку положень, висновків і пропозицій, нових у концептуальному плані та важливих для правозастосовної діяльності.

Дисертанткою, зокрема, вперше науково обґрунтовано та запропоновано власний проект Програми запобігання та протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення на період до 2029 року, а також прикладні методичні рекомендації «Організаційно-правові основи запобігання, виявлення та розкриття працівниками правоохоронних органів незаконних фінансових операцій та інших протиправних дій з подальшою легалізацією (відмиванням) майна, одержаного злочинним шляхом».

Теоретично важливими є удосконалення авторкою підходу щодо визначення поняття «легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом», кримінологічна характеристика кримінальних правопорушників та їх

типологізація за посадово-рольовою функцією у сфері легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом.

Спираючись на низку наукових положень і практику правозастосування, здобувачка удосконалила підходи щодо системи спеціально-кримінологічних заходів запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, що окрім спільної діяльності зацікавлених державних органів та вдосконалення законодавства передбачає розроблення і впровадження наукового підґрунтя й новітніх технологій у сфері запобігання економічним злочинам, а також необхідність міжнародного співробітництва.

Зрештою дисертанткою сформульовано авторські пропозиції щодо удосконалення методик запобігання легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, через використання штучного інтелекту як одного із ефективних інструментів для запобігання цій протиправній діяльності.

Усі зазначені положення дисертаційного дослідження містять елементи новизни, достатньо повно розкриті у дисертації та опублікованих автором науково-дослідних роботах, які, без сумніву, є певним внеском у вітчизняну юридичну науку.

Наукова активність дисертанти проявилась у публікації 7 праць у різних наукових виданнях. Основні положення та висновки дослідження викладено автором у **трьох** статтях, опублікованих в наукових фахових виданнях України, а також у **чотирьох** матеріалах апробаційного характеру, що оприлюднені на відповідних науково-практичних конференціях і круглих столах.

Водночас, як і в будь-якій іншій праці такого характеру, окремі *положення дисертації є дискусійними та викликають певні зауваження*, що потребують додаткової аргументації.

1. Передусім звертає на себе увагу формулювання назви дисертаційного дослідження, що є дещо обмежене в порівнянні зі змістом самого дослідження.

Мова іде про застосування дисертанткою в назві тільки такої категорії як «ЗАПОБІГАННЯ». При цьому, на сторінках дисертації автор досить часто (можна сказати постійно) застосовує поняття «запобігання» поруч з дефініцією «протидія», а також характеризує їх як різнопорядкові та такі, що доповнюють один одне.

Більш того, надаючи пропозиції щодо удосконалення положень Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», дисертантка пропонує доповнити термінологічний апарат цього Закону авторськими визначеннями дефініцій «запобігання» і «протидія», включаючи їх до певної системи заходів уповноважених суб'єктів фінансового моніторингу (С. 149–153).

Така неоднозначність потребує додаткових пояснень і визначення позиції, якої дотримується авторка.

2. Репрезентативність будь-якого дослідження багато в чому залежить від правильності обрання відповідних методологічних інструментів, здатних призвести до отримання нового наукового знання. Тому вельми важливим є той дослідницький інструментарій, що створює методологічні засади наукового пошуку. В роботі І.С. Кундельська не завжди дотримується цього важливого принципу. Отже, висловлю зауваження стосовно методологічного блоку дослідницького процесу.

Так, авторкою на сторінках 25–26 зазначається, що «...у роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання...». Проте, надалі розкривається сутність лише спеціальних методів, застосованих дисертанткою, й обсяг їх використання у відповідних розділах (підрозділах) дисертації.

Здобувачці варто під час прилюдного захисту розкрити як нею застосовано загальнонаукові методи пізнання, чим також продемонструвати рівень оволодіння навичками у цій сфері.

3. У дослідженні мають місце певні суперечності. Так, І.С. Кундельська у своєму дослідженні загалом відносить легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, до економічної злочинності (С. 58, 70, 160). Водночас всебічне вивчення роботи показує, що авторка також застосовує по відношенню до досліджуваного протиправного діяння, передбаченого статтею 209 КК України, поняття «*фінансова злочинність*» (С. 36, 39, 50, 118), а також «*злочинність у сфері господарської діяльності*» (С. 82). Авторці слід пояснити такі розбіжності.

4. Значну увагу у своєму дослідженні, і це вірно, І.С. Кундельська приділяє удосконаленню національного законодавства щодо запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом. Зокрема, як вже відзначалося, пропонується внести деякі зміни і доповнення до вищеназваного профільного Закону України. Проте, не варто зазначати, що ці пропозиції висловлені вперше, оскільки за три роки існування Закону Верховною Радою України ухвалено понад 20 законів, які внесли низку змін до нього, і це не рахуючи незліченну кількість проєктів, що не знайшли підтримки в Українському парламенті. На мою думку, тут варто говорити про подальший розвиток пропозицій, а не про пропонування змін «вперше».

Однак, зазначені вище зауваження носять рекомендаційний та дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, а також можуть бути враховані її авторкою в майбутніх наукових дослідженнях.

На підставі вищенаведеного вважаю, що дисертація **КУНДЕЛЬСЬКОЇ Грини Сергіївни** на тему: «Запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом в Україні»:

– за своїм змістом відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»;

– є завершеною, самостійною кваліфікованою науковою працею, що містить науково обґрунтовані результати проведених автором досліджень, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має суттєве значення для юридичної науки;

– відповідає вимогам, визначеним Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабміну від 12.01.2022 № 44 (із змінами), а також наказу МОН від 12.01.2017 № 40 щодо оформлення дисертації;

– дисертант – Кундельська Ірина Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за обраною спеціальністю.

Офіційний опонент –

Професор кафедри теорії та історії держави і права
ВНЗ «Національна академія управління»

**доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Юрій КУРИЛЮК

